

SUGESTII ȘI INDICAȚII GEO-ISTORICE PENTRU NUMIREA ȘI DETERMINAREA MARILOR UNITĂȚI ADMINISTRATIVE ALE ROMÂNIEI

— „P A G U S“, — „P A Y S“, — „J U P Ă“, — „Ț A R Ă“ —

Proiectul de lege administrativă, în forma lui inițială, și-a atras de îndată o bogată sumă de critici. D-l Iorga, de pildă, a scris: „Comisiunea chemată să creeze noua orînduire administrativă a țării nu și-a înțeles pe deplin misiunea. În adevăr, proiectul pe care l-a prezentat și care sperăm că nu va deveni fără schimbări decret-lege, nu se inspiră destul de la *ureo dată a geografiei, a istoriei...* Unitățile superioare (*provinciile, n. n.*) trebuiau să urmeze vâile dealungul cărora s'a înșirat toată viața acestui popor și care fac parte din tradiția istorică și nu să se amestece județe fără legătură între ele”...

Un alt istoric și om politic român, care a adus proiectului o serie de întemeiate critici, a fost d-l Gheorghe Brătianu. În cadrul unui articol intitulat: *Provinciile* ¹⁾, d-sa se ridică mai întâi împotriva numelui însuș: „*provincii*”, fără alt nume decât numărul de ordine al comandamentului militar. Până și în timpul Romanilor, provincialul se afla în *una din Dacia* nu în *regiunea XIII-a sau a V-a* a legiunii respective... Se uită prea adesea că istoria țărilor noastre, a cunoscut și alte împărțiri, determinate de nevoile însăși ale vieții ținuturilor românești. Vechea Moldovă cuprindea o *Țară de sus* și o *Țară de jos*. În Țara Românească, Banatul Olteniei s'a bucurat totdeauna de o reală autonomie. În Transilvania, câte n'au fost subîmpărțirile vieții locale în „*țări*” și ținuturi, fie în legătură cu colonizările, fie cu alte interese de ordin economic. În orice caz, nu ajunge să desemnezi cu *compasul raza geometrică a distanței dela un centru provincial spre periferie, spre a determina teritoriul și marginile unei provincii*. Trebuiesc avuțe în vedere mijloacele de comunicație, căile ce îndrumază transporturile pe uscat și pe apă; numai acele aeriene pot nesocoti asemenea contingente — și încă”!... După ce enumără o sumă de anomalii economice ale proiectului, d-l Brătianu

continuă: „Iată pentru ce o împărțire ce desemnează pe hartă așezări simetrice nu corespunde adesea cerințelor realității. De voim să evităm numai decât vechile denumiri provinciale, de ce nu am putea găsi altele, de pildă, acele ale principalelor râuri care, străbat teritoriul provinciilor, ca Mureșul, Oltul, Dunărea, Siretul, Prutul, Nistrul? S'ar putea regăsi și în această direcție tradiții și interese care ar da viață unei regiuni menite a fi altceva decât o abstracțiune geometrică pe hartă sau o unitate contabilă în statistica României. Legiuitorul trebuie să aibă altă perspectivă, când e vorba de împărțirea administrativă a unei țări de întinderea Italiei în Europa, decât stările excepționale prin care trecem astăzi. Statul, nu este călăuzit numai de grija armatei și a poliției” ²⁾.

Aceste observații — și altele, mai puțin însemnate — n'au rămas fără efect. Comisia chemată să dea țării noua orînduire administrativă a ținut seamă de mai toate sugestiile. Așa, de pildă, de sugestia privind *numele* însuș al noilor provincii, adică — mai bine spus — criteriul după care să se dea numirile. Și astfel, dela numiri ca acestea (tot ce putea fi mai impropriu și mai gol de sens): „provincia nr. I, provincia nr. II, provincia nr. III, etc.”, s'a trecut la: „Provincia Dâmbovița, provincia Mureș, provincia Prut”, etc. Schimbarea însemna, firește, un fericit pas înainte. Numai că adoptându-se criteriul hidrografic în darea numelor, s'a văzut că și el prezintă inconveniente. Se numea *Prut*, de pildă, a provincie care se putea numi tot așa de bine *Siret* sau *Nistru* (fiindcă, atâta cât ținea de Prut ținea și de fiecare din ultimele două ape numite: sate sau orașe de pe malul Nistrului, să zicem, țineau de Prut! sau invers!) Cu alte cuvinte, nici criteriul hidrografic nu se vedea bun în *exclusivitate*. Nici în trecut nu fusese el folosit exclusiv: dacă Moldova se numise așa după un râu, Muntenia în schimb își trăgea nu-

¹⁾ În articolul: *Proiectul de lege administrativă* („Neamul Românesc”, Mai 1938).

²⁾ În „*Ținutul*” din 19 Mai 1938.

³⁾ Ceva mai înainte, d. Brătianu scrisese încă: „O împărțire a teritoriului numai după criterii militare nu a mai luat ființă, de fapt dela „*temele*” și „*strategiile*” împărăției bizantine”.

mirea dela un alt element geografic, Basarabia după unul istoric — ș. a. m. d. Dacă le-am fi numit numai după râuri, ar fi însemnat ca noile unități administrative să se fi întins toate în lungul câte unui râu *dela izvor și până la vărsare* ⁴⁾... În cazul acesta România ar fi apărut ca un imens cerc împărțit într-o sumă de sectoare radiare, înguste spre centru și tot mai late spre periferie, (aceasta, deoarece apele României, în genere, așa merg: ca niște raze, dinspre centrul unui cerc, spre margini)... Iată pentru ce în proiectul ultim (al treilea) a fost corectat puțin și criteriul hidrografic, în sensul că unele ținuturi — cum, de pildă, Alba — au fost numite *nu* după râuri.

Proiectul acesta al treilea — care va rămâne, se pare, definitiv, — numește noile unități administrative cu un termen nou: *ținuturi*. E numele cu care Dimitrie Cantemir, în „Descrierea Moldovei”, numește județele. Este, deci, un nume luat din tradiția noastră istorică — mult mai fericit decât *provincia* din primul proiect.

II

Nouă ni se pare, totuș, că atât în alegerea numelui generic (ținut), cât și în aceea a termenului *doi* al numelor (Olt, Mureș, etc.), proiectul de lege în forma lui ultimă nu e nici el chiar fericit inspirat, adică în întregime fericit (și nu numai atât)...

Iată, de pildă: cercetășia românească (recent înglobată în cadrele străjeriei) se împărțea și ea, teritorial, — adică împărțea Țara — în *ținuturi*. Erau cinsprezece din acestea. Iată numele lor: Bucovinei, Iașului, *Codrilor*, Dunărei, *Plăeșilor*, *Bârsei*, Dobrogei, *Câmpurilor*, *Voivodatelor*, Olteniei, Banatului, Crișurilor, Albei, Someșului, *Grănicerilor*. Pe cele mai interesante, le-am subliniat. Ele dovedesc o suplețe și o imaginație, și o inspirație istorică — ca să spunem așa — vrednice de notat la cei ce le vor fi dat Nume ca: Ținutul *Grănicerilor*, al *Codrilor*, al *Voivodatelor*, al *Plăeșilor* — sunt din cele mai fericite care se puteau da. Dar, să nu anticipăm.

Și să începem cu însuș numele de *ținut*. Noi credem că, în locu-i, trebuia preferat un altul: acela de „Țară”. Și pentru că, așa cum vom arăta, lucrul nu este de loc lipsit de importanță, — vom

expune lucrurile pe îndelete. Vom începe de departe — și nu ne vom grăbi.

Și să ne oprim mai întâi, lângă cuvântul „țară”. Să-i vedem accepțiile — de astăzi și de altădată.

„Între cuvintele de care se leagă mai multă gândire și simțire românească, în jurul cărora se grămădește mai mult instinct și mai multă iubire fi-rească astăzi și mai multe amintiri de trecut, (și acela de) „țară”... Câtă deosebire între greoaiele cuvinte materialiste de *terre, terra, tierra*, ale fraților noștri, și această spiritualizată, idealizată, încălzită „țară a noastră” (N Iorga)

Iar *țară*, pentru noi, nu este numai *Țara cea mare*, ci mai e și *altceva*, din care se va vedea și înțelege cât de încălzit, în adevăr, a fost acest termen în graiul și sufletul românesc. Iată ce spune o cronică: „Țara Ardealului nu este numai o țară însăși, ci Ardealul se cheamă mijlocul țării... Iară pe la marginile ei sunt *alte țări* mai mici care toate de însa se țin și sub ascultarea ei sunt, *întâi* cumu-i *Maramureșul* despre țara leșească și *țara secuească* despre Moldova, și *țara Oltului* despre țara mantenească și *țara Bârsei* și *țara Hațegului*, *țara Oașului*, și sânt și alte hotare multe carele toate... se țin de Ardeal” ⁵⁾. În adevăr, *țările* acestea mici, ale pământului românesc au fost cîndva mult mai multe de câte înșiră cronica. Așa, de pildă, au mai fost (cele mai multe supraviețuind încă și astăzi în graiul și conștiința locală a poporului) au mai fost și următoarele: Țara Zarandului, țara Bihariei, țara Crișului, țara Chioarului, țara Năsăudului, țara Sepenițului, țara Câmpulungului, Moldovenesc, țara Vrancei, țara Loviștei, țara Severinului, țara Jiului, țara Almajului, etc. D-l Iorga, care le socoate a fi fost „românțiile” locale ale pământului românesc, crede că — în evul mediu — trebuie să fi fost câte o *țară* de acestea pe fiecare *vale românească mai însemnată*.

Progresele recente în cercetarea pământului românesc și în descifrarea conturului geografic al unora din vechile *țări*, ne impun să rectificăm puțin afirmația și să spunem că acestea nu se *legă* atîta de *văile* carpatice *propriu zise*, cât de *depreșiunile* carpatice (care, însă, sunt în fond tot un fel de văi, numai că largi, poligonale, uneori chiar rotunde — și născute nu atât prin eroziunea apelor, cât dintr'un complex de mișcări ale scoarței, conco-

⁴⁾ Pentru că, altfel, riscai de pildă să spui că ești din provincia Prut, deși locuiai în fapt pe malul Nistrului în trecutul nostru istoric, numirile „țărilor” date după râuri și-au avut justificarea numai atîta timp cât „țara” cutare acoperea numai o singură vale: de pildă, a *Moldovei*. Adică, în vremurile de început. Mai târziu, când Moldova s'a întins pînă la Nistru și Dunăre, numele „țării” nu mai corespundea realității. Era ca o halnă prea strîmtă (ba, chiar strălnă) pentru un trup prea mare sau care nu mai era al ei.

⁵⁾ SIMION DASCĂLUL, *Letopisețul Țării Moldovei*,... Ed. Constantin Giurescu, 1916, p. 110.

mitent sau puțin după nașterea munților pe care-i întovărășesc).

Iar văi sau depresiuni de acestea, Carpații au multe; ba unii spun că mai multe decât oricare alți munți: „Relieful țării noastre, între altele, se caracterizează prin o serie de depresiuni cum nu se întâlnesc în atât de mare număr nici într-o altă țară din Europa”.⁹⁾

Dar depresiunile acestea prezintă, pentru noi, un deosebit interes: „Mai cu seamă depresiunile care se găsesc în cuprinsul munților prezintă un interes cu totul deosebit din punct de vedere al istoriei neamului nostru. Multe din așa numitele „Țări”, Țara Hațegului, a Făgărașului, a Oașului, Țara Bârsei, unele din ele pe locul vechilor voevodate, coincid cu depresiunile carpatice. În asemenea depresiuni s’au păstrat până azi sămăburii cei mai arhaici din poporul nostru, icoane reale, actuale, ale stărilor ce domniau odată în tot cuprinsul țării”¹⁾. Acelaș autor se exprima mai de mult, în altă parte, într’un chip și mai interesant pentru ceea ce ne interesează pe noi aici: „În cuprinsul granițelor actuale ale României se cunosc, sub numele de „țară”, porțiuni restrânse de teren, de regulă depresiuni, care însă nu-și pot lămuri izolarea lor etnică numai în configurația geografică. Se găsesc aproape ca o ghirlandă paralelă cu Carpații. Aceste țări cuprind cele mai atractive și mai interesante fenomene etnice dela noi. *Una nu se aseamănă cu alta în privința tipurilor, a portului, ori a dialectului.* Au comun, însă, un pronunțat arhaism etnic, păstrat destul de evident. Constituesc astfel cele mai indicate ținuturi pentru cercetări etnografice și antropogeografice, care ar arunca o bogată lumină asupra originalității noastre etnice. Unele cum e țara Almăjului, ori cum e aceea a Hațegului, sunt izolate de restul lumii prin munți”²⁾. Cum se vede, fenomenul „țară” în înțelesul unor mici patrii locale, arhaice, risipite pe pământul românesc, mai ales în poala sau interiorul munților, — nu e de loc lipsit de interes. Ba dimpotrivă³⁾.

Dar, și mai interesant:

Fenomenul acesta al „țărilor” — ca să spunem așa — nu este numai unul românesc. El se întâlnește pretutindeni, pe toată fața pământului, sub diverse numiri, dar însemnând totdeauna acelaș

lucru: o regiune naturală, de obicei joasă și închisă cu înălțimi, adăpostind triburi izolate ori, după împrejurări și stadii de evoluție, fragmente mai mult sau mai puțin diferențiate în sânul aceluiași popor. Nu mai departe, fenomenul apare clar în Peninsula Balcanică. Iată ce scrie, în această privință, marele geograf sârb Iovan Cvijic: „basine tectonice și fluviale bine delimitate se găsesc risipite (în Peninsula Balcanică, n. n.) fie în cadrul depresiunilor longitudinale, fie în masivele muntoase... Aceste două grupe formează, în cadrul marilor unități geografice, niște regiuni naturale mai puțin întinse — acele „pagi” sau „pays” sau *jupel* iugoslave... Izolarea *jupelor* vine din greutățile pe care le întâmpină populațiile în traversarea barierelor de munți care le înconjură... Dar, pe lângă elementele izolatoare de ordin geomorfologic, mai intervin și altele, foarte eficace. Așa sunt *pădurile* care acoperă barierele muntoase și care îngreuiază și mai mult comunicațiile dintre o *jupă* și *alta*... Toate aceste obstacole fac ca între jupe să rămână o zonă de teren nelocuită, cu atât mai largă și mai puțin străbătută, cu cât condițiunile de viață sunt mai patriarhale. În plus, gradul de izolare al *jupelor* depinde și de un factor social: prosperitatea și civilizația poporului. Astfel, populațiile *jupelor* au avut, până la un punct, evoluții diferite. Ele (aceste populații) au dobândit unele particularități de ordin psihic, lingvistic, de port, de obiceiuri... Pare, așadar, că *fărămițarea reliefului* este cauza care a produs diversitățile etnografice regionale în sânul unui aceluiaș popor... *fărămițarea* de relief, însă, care nu este singura cauză a acestor diversități etnice; mai sunt, în adevăr, și alte cauze — tot de natură geografică și ele, ca de pildă particularitățile morfologice și climatice ale diverselor *jupe*. Altele, apoi, sunt de ordin social și psihic”⁴⁾.

În fond, fenomenul — privit pe un plan mai larg, — se reduce la ceea ce geograful Vidal de la Blache numea *popularea prin pete a planetei*.

Iată pasagiul: „popularea pământului s’a făcut prin *pete* ale căror aureole, în țările cele mai civilizate, au sfârșit prin a se atinge și a se topi unele într’altele (încă nu definitiv peste tot). Richthoffen, în jurnalul lui de călătorie prin China, notează — între unele provincii vecine și foarte civilizate, cum

⁹⁾ I. SIMIONESCU, (*Analele Academiei Române*, tom. LVI, ședințele din 1935—1936, p. 225).

²⁾ Ibid.

³⁾ I. SIMIONESCU, *Țara Oașului*, „Universul” din 8 Februarie 1933.

⁴⁾ De una din aceste „țări” („Țara Loviștei”) ne-am ocupat noi într-o lucrare nu prea veche.

¹⁰⁾ JOVAN CVIJIC, *La Péninsule Balcanique, Géographie humaine*, Paris, 1918, pp. 33—35.

sunt, de pildă, Hou-pé și Ho-nan, — existența unor goluri complete, de origine străveche”¹¹⁾

Acesta, în adevăr, este procesul de populare — atât al planetei, considerată în întregimea ei, cât și al fiecărei Țări în parte: *prin pete*. Când un ținut sau o țară oarecare intra în procesul de populare, semințiile respective se întindeau pe înecutul, pe deasupra lor, ca o viitură de apă: îi acopereau, adică, mai întâi cu „*ochiuri*” părțile mai adâncite (câmpiile, depresiunile) unde condițiunile de existență erau mai favorabile — și îi evitau părțile mai accidentate (munții acoperiți cu păduri și zăpezi sau întinse ținuturi mlăștinoase) unde condițiile de viață erau mult mai grele, dacă nu imposibile.

Cu cât o țară oarecare avea relieful mai accidentat, cu atâta mai multe se formau *ochiurile* sau *petele* de omenire, izolate prin barierele cele accidentate, greu de străbătut; cu atâta mai multe, am spune, se formau micile *patrii* primitive: acele *poles* ale Greciei vechi, acele *civitates* ale Romanilor. Vechii Gali așa populasera, și ei, Franța de azi: câte un trib se cuibărise în câte o patrie de acelea, mici, înconjurată de înălțimi împădurite. Acelaș fenomen se petrecea și în Dacia, a cărei populație se pare că tot relieful — mai ales în Dacia propriu zisă: podișul din mijloc despre care Jordanes spune: *quae patria corona montium cingitur* — o împărțise și o ținea așa împărțită; în triburi.

Târziu de tot, abea în stadii de civilizație înaintată, „aureolele” de care vorbea Vidal dela Blache, se vor lăți unele spre altele până se vor contopi într-o pânză unică de populație și vor face din atâtea patrii mici o singură Patrie mare. Totuș, în lungul timp cât patriile cele mici au trăit izolate, populația fiecăreia din ele s’a conturat ca un mic fragment de omenire deosebită — exact cum observă Cvijic despre populațiile jupelor balcanice. Conștiința acestei deosebiri de populațiile tuturor celorlalte „*patrii*” din jur, va rămâne multă vreme în popor, chiar după contopirea aureolelor. Fiecare patrie mică, deci, își va fi format o conștiință de sine și se va numi cu nume propriu, care s’o deosebească de celelalte. Iar numele acestea vor trăi multă vreme chiar după ce, în faza de civilizație, oficialitatea va fi venit cu *circumscripțiile ei administrative*, conturate pe hartă după criterii de cele mai multe ori artificiale, fără a se orienta după singurul criteriu valabil în delimitarea acestor circumscripții: acela al tradiției geo-istorice,

care tocmai dela *acele mici patrii* ne cere să pornim.

Dar problema unei împărțiri administrative pe unități mai întinse decât județele s’a pus și în Franța, mai de mult. Și cum acolo au discutat și privit-o mai de aproape, între alții, și unii oameni de știință, noi ne vom permite să reproducem un lung pasagiu dintr’unul din aceștia: ca să vedem ce preconiza, în fața unei probleme exact asemenea cu aceea pe care căutăm a o rezolva noi, un om de carte din Franța. (E un pasagiu din cartea *La France, géographie pour tous*, a lui Ernest Gruher):

„Nu vi se pare ciudat — scrie d. J. Brunhes — că în timpul luptelor, și în toate „comunicatelor” oficiale, nimeni nu se mai gândea să spună: „departamentul Pas de Calais”, sau: „județul Seine-et-Marne”, ci: Flandre, Artois, Champagne, Lorraine, Santerre, Soissonais, Valois, Argonne, Woëvre... Aceste expresiuni sunt fiice ale solului. Plină de înțeles la începutul lor, ele au rămas mereu pline de viață; și pentru că au fost pline de viață, ele au rămas până în ziua de azi pline de înțeles. „Originea acestor „țări” și „provincii” trebuie căutată în istorie și geografie deopotrivă.

„Cele mai multe — corespund unor cadre date de natură. Relieful, soluri, climate și — drept consecințe — anumite genuri de culturi și anumite posibilități de adaptare se unesc în anumite locuri, spre a da cutărei sau cutărei din regiunile noastre mici sau mari, o fizionomie net deosebită de a regiunilor vecine. Galii, conformându-se din instinct indicațiilor date de natură, făcură, din multe regiuni de felul acesta, vatra de locuire a câte unei seminții independente, a cărei importanță varia tocmai după întinderea domeniului considerat și al cărei nume stă prins până azi în acela al teritoriului în cadrul căruia ea sălășluia. Astfel, numele de *Auvergne* din 1935 designează și azi același sol vulcanic din inima Masivului Central în care *Arvernii* lui Vercingetorix își aveau pășunile excelente, pădurile, terenurile de cultură, cetățile („*oppida*”). Acel basin fertil *Velay*, încins cu munți de jur împrejur, păstrează până azi numele galilor *Vellaves*, după cum numele *Cadurcilor* trăiește încă în acela de *Quercy*, al *Lemovicilor* în *Limousin*, al *Biturigilor* în *Champagne berrichonne*, al *Pictonilor* în acela de *Poitou*, etc.

„...Marile fiefuri din Evul Mediu, crescuseră pe cuceriri sau pe calea moștenirilor, înlocuind adesea câte mai multe țări”. Astfel, Dacia...

¹¹⁾ *Principes de Géographie humaine...*, p. 39.

ROMÂNIA

Fig. 1. — Proiectul inițial prevedea un număr de șapte „provincii”: provincia I-a, a II-a, a III-a etc. A venit al doilea proiect care, în ceea ce privește numirile, le împrumutase aproape exclusiv dela râuri (dar cu anomalii ca aceasta Brașovul și „Țara Bârsei” intrau în... regiunea Dâmbovița).

Fig. 2. — Proiectul ultim (al treilea) în care noile diviziuni, în număr de zece, înseamnă un real progres (atât în darea numelor cât și în determinarea geografică a noilor diviziuni) față de primul și al doilea

Fig. 3. — „Țara Năsădului” (după I. Marțian, din studiul cu același titlu).

Fig. 4. — „Țara Zarandului” (din broșura cu același titlu, în seria : „Cunoștințe folositoare”)

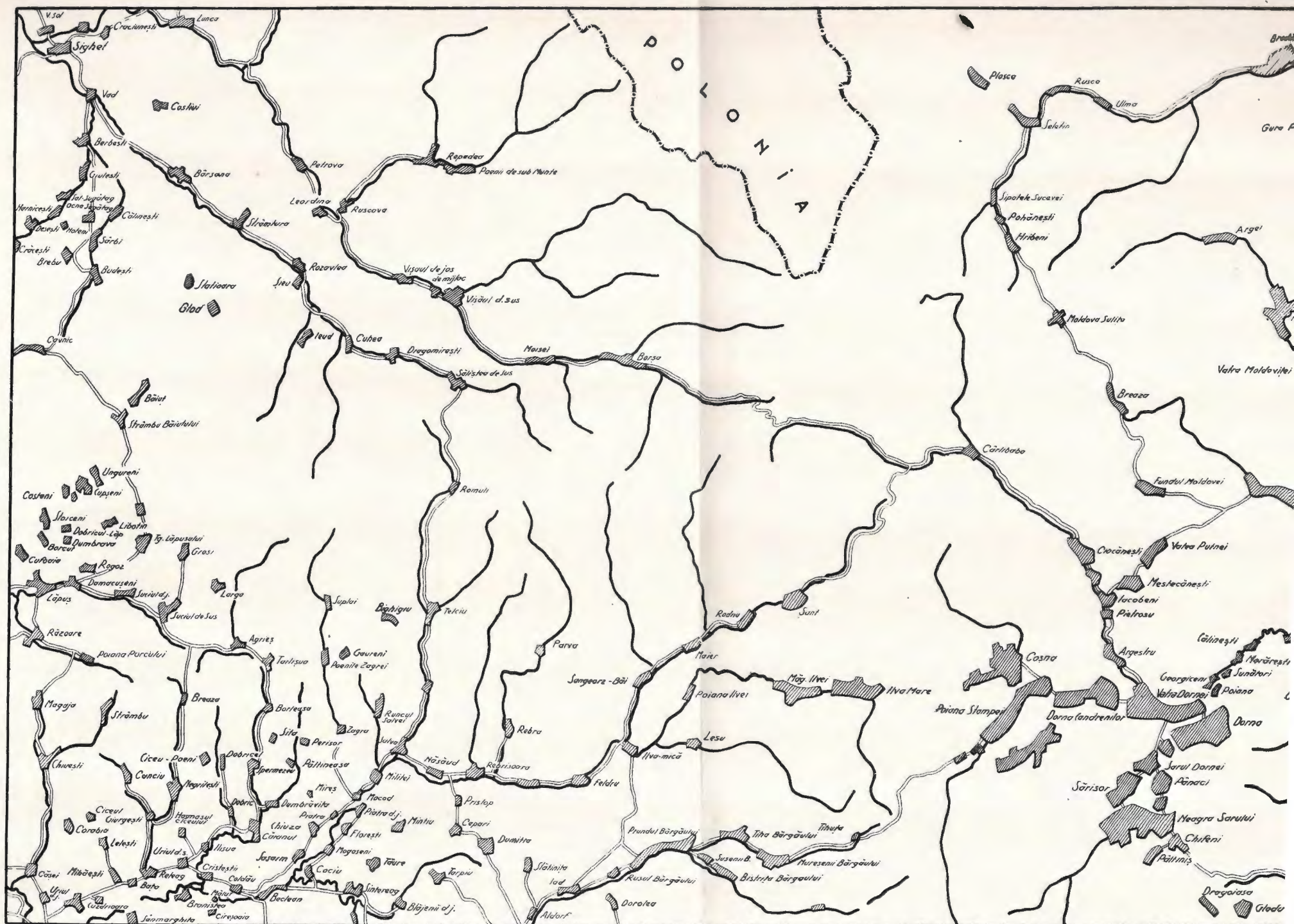
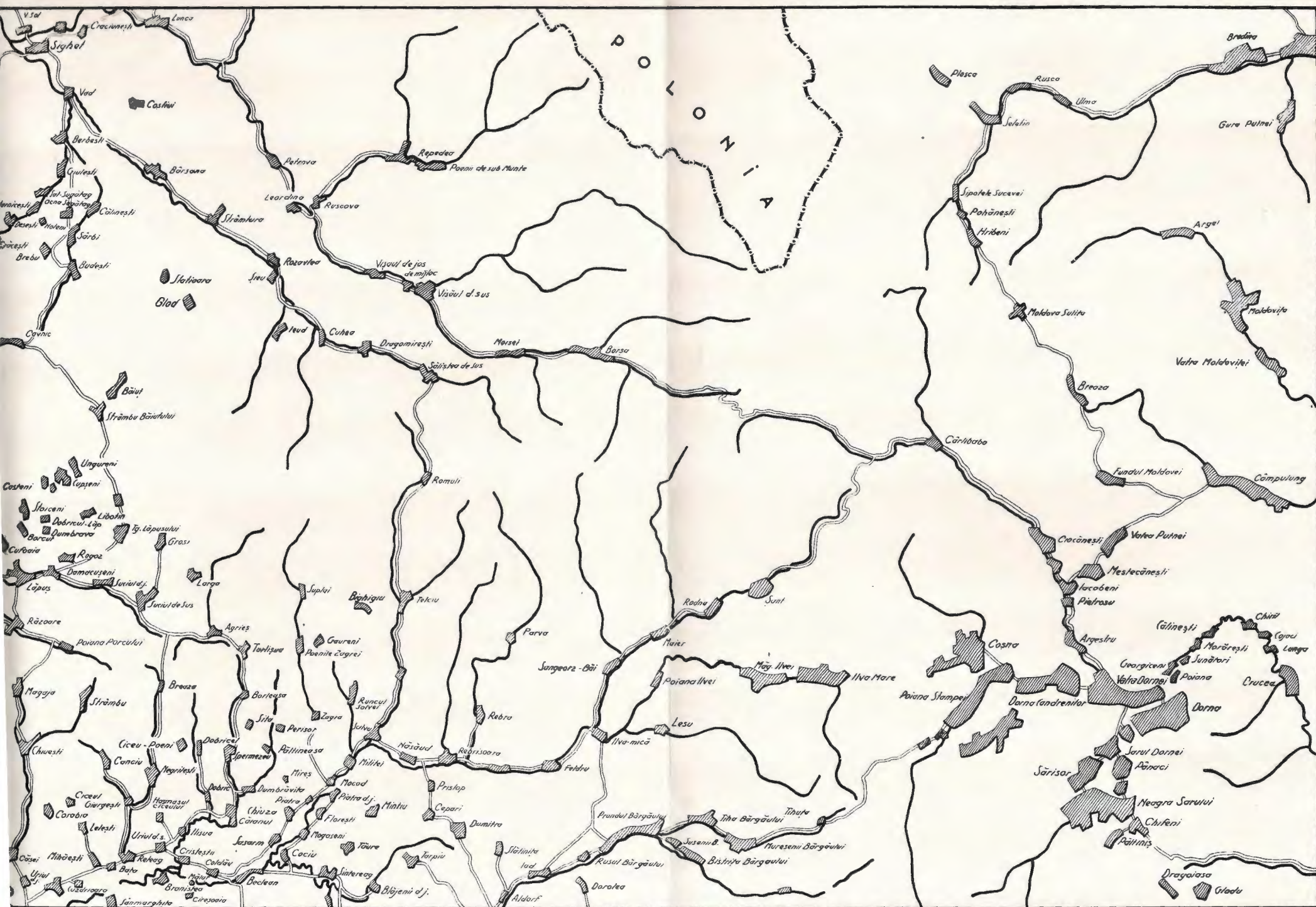

Fig. 5. — Numai pe această redusă suprafață de teritoriu (în regiunea muntoasă, însă) și am avut în trecut cel puțin patru „tări”: a Maramureșului, a Năsăudului, a Dornelor, a Câmpulungului Moldovenesc.

SOCIOLBUC

5. — Numai pe această redusă suprafață de teritoriu (în regiunea muntoasă, însă) și am avut, în trecut, cel puțin patru „țări”: a Maramureșului, a Năsăudului, a Dornelor, a Câmpulungului Moldovenesc.

Fig. 6. — Dacă ar fi ca nolle mari unități administrative să asculte de indicațiile marilor noastre văi, iată ce număr, forme și întinderi ar fi să aibă ele (hartă lucrată de Institutul Geologic al României).

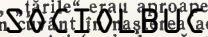

Fig. 7. — Iată un tablou aproape complet al vechilor „țări” românești (micile noastre „romanii” locale). Se vede ușor cum ele se născuseră ca produse ale geografiei și istoriei românești. Dar, cum și harta aceasta arată, „țările” erau aproape toate spre mijlocul pământului românesc, marginea (*geografică și istorică*, spre a ne exprima astfel) neavând pe atunci de spus un cuvânt în favoarea acestor „țări”. Ar urma, deci, ca noile noastre unități administrative să plece — atât ca nume, cât și ca spațiu — *dinspre centru spre margini* (mai ales că, de obicei, *marginile* șese din dreptul fiecărei „țări” au fost populate prin revărsarea prisosului de oameni ale acestora).

mandiei a unit sub acelaș suzeran țările: *Caux, Ange, Leuvin, Bessin, Cotentin, Avranchin...* Ducat-comitatul Burgundiei, se întinse dela Sena la Jura și înghiți „țări” de caracter foarte deosebit: *Sénonais, Morvan, Auxois, Bresse, Revermont*, etc... E de notat, totuș, că aceste creațiuni istorice exprimau și ele, exact ca și țările, *realități geografice* — numai că de un alt ordin. Ducatul Normandiei, de ex., cuprindea toate regiunile colonizate mai mult sau mai puțin intens de către descendenții Vikingilor. Ducatul Burgundiei, luând locul vechii „civitas” a Eduilor, nu indica numai locurile unde se așezară Burgunzii, ci și importanța zonelor de șleau dintre Saône, Seine și Loire...

„Toate acestea *trădesc încă*, sub o formă mai mult sau mai puțin atenuată, — iar aceste distincții, pe care geografia cu istoria le-au stabilit între ținuturile noastre franceze, mici sau mari, își păstrează, încă, întreaga valoare. În ciuda progresului care permite omului să modifice într’o atât de largă măsură condițiunile pe care natura i le oferea, faptele de ordin geografic stabilesc, între toate „celulele” pământului francez, deosebiri care, astăzi ca și altădată, influențează puternic modalitățile vieții omenești... În plus, într’o țară veche cum e Franța, o eliberare de sub puterea trecutului este cu neputință: „Cine pronunță azi aceste simple nume de *Provence*, sau *Bretagne*, sau *Lorraine*, sau *Rouergues*, sau *Quercy*, acela trezește și răscolește dintr’odată întregi mănunchiuri de amintiri, de gânduri, de obiceiuri, de pasiuni și de imagini corespunzătoare unor seculare serii de conexiuni umane a căror sinteză este un fapt social, istoric și geografic încă cu totul actual.

„De aceea, să nu se mire nimeni dacă un studiu regional al Franței va lăsa cu totul deoparte județele cu subdiviziunile lor, creațiuni pe de-a-tregul artificiale ale unor oameni pe care nu-i mânia nimic altceva decât dorința de a simplifica, de a uniformiza administrația Franței celei noi, ieșită din Revoluție; dorința, încă, de a suprima tot ceea ce aducea aminte de vechiul regim, tot ceea ce putea trezi în mintea oamenilor din provinciile și țările noastre amintirea unui trecut în prea violentă opoziție cu prezentul. Astăzi, însă, există o tendință contrară acestei uniformizări excesive a unei Franțe fragmentate în 86 de departamente de suprafețe aproape egale. Se poate ușor demonstra că departamentul este o celulă

mult prea strâmtă în corpul Franței moderne, — că facilitatea comunicațiilor permite azi locuitorilor de pe o vastă regiune să muncească în comun mult mai ușor decât o puteau face, acum o sută și treizeci de ani, locuitorii unei singure plăși. S’a și început, de altfel, a se căuta soluția, — nu pentru a învia integral vechile provincii, ci pentru a regrupa pe francezi în vreo douăzeci de mari compartimente, formând fiecare un tot, bucurându-se de o destul de largă autonomie, având în frunte un fel de consiliu regional, care să se ocupe exclusiv de problemele de ordin economic. Nu putem ști ce soartă rezervă viitorul acestor încercări. Dar chiar numai faptul că ele există și că atrag în chip foarte serios atențiunea unui mare număr de Francezi din toate clasele societății, dovedește cât de hotăritoare e influența factorului geografic asupra dezvoltării societății omenești. Ignorat sau neglijat cu totul, la un moment dat, acest factor sfârșește totuș prin a se impune mai de vreme sau mai târziu, cu o putere impotriva căreia nu se poate lupta”¹²⁾.

Întreg acest pasagiu — și mai cu seamă rândurile ultime, subliniate — credem că ar fi fost de mare folos comisiei care a redactat proiectul ultimei noastre reforme administrative, — dacă le-ar fi avut înaintea și ar fi meditat asupra-i. El a fost scris tocmai în vederea unei noi împărțiri administrative a Franței, o împărțire aidoma cu aceea pe care o căutam noi astăzi pentru România. Dar și un alt om de știință francez, într’o lucrare de acum treizeci de ani, exprimă și el în aceeași problemă, păreri identice:

„N’ar trebui — spune el — ca sub pretextul unei preciziuni adesea mai mult aparentă decât reală, să facem *tabula rasa* din învățămintele și datele trecutului. Și e vorba de un trecut așa de viu... acela pe care-l evocă pentru noi aceste vechi nume istorice. Ele sunt (e vorba tocmai de numele vechilor țări franceze n. n.), ca un fel de prelungire a Franței de altădată în Franța de astăzi”¹³⁾.

III

Dar, pentru România, „aceste vechi nume istorice”, sunt tocmai acelea pe care le aminteam noi adineaori: Țara Hațegului, a Bihariei și toate celorlalte „țări”, care, cu adevărat sunt ca o prelungire a „României” de altă dată, în România de astăzi.

¹²⁾ ERNEST GRANGER, *La France, son visage — son peuple — ses ressources...*, Paris, 1935. pp. 33—35.

¹³⁾ L. GALLOIS, *Régions naturelles et noms de pays*, Paris, 1908, p. 232.

Dela aceste vechi „țări” locale ale pământului românesc, trebuie să se plece, în adevăr, în împărțirea cea nouă a țării pe... provincii¹⁴⁾.

Și acesta, începând chiar cu numele. Noile unități să se numească, neapărat, așa: „țări”. Așa vrea istoria noastră, și așa cere — chiar azi, în partea muntelui — tradiția populară. Pe cât de goale de sens sunt cele două numiri de *provincie* și *regiune*, pe atâtă este de plin numele acesta de „țară”. Oare e tot una, pentru copilul de Român, să învețe la școală că bucata cutare de Țară se cheamă „provincia VII”, în loc de, să zicem, „țara Oașului”? Prima e o profanare — mai ales într-o vreme când tineretul e crescut pretutideni în cultul trecutului național — a doua, dimpotrivă, vine cu un fior de rezonanță istorică. Se vorbește la noi destul de mult de o școală și de o educație în genere națională, dar se face destul de puțin în acest scop. Pretutideni, cum spuneam, copiii și tinerii sunt crescuți astăzi în cultul trecutului, în ideea că în acest trecut trebuie să-și caute rațiunea și vigoarea lui de existență prezentul. Această idee își face drum tot mai mult, și la noi. S'o slujim, deci, pe toate căile — ca pe o pârgie de primă rezistență națională, în împrejurările de azi. Și să conchidem, atunci, că, numele noilor compartimente administrative ale României, nu pot fi decât acelea: Țara Dornelor, Țara Motilor, Țara Jiului-de-Sus, etc., etc.

Ne dăm seama, însă, că regiunile naturale nu pot alcătui singurul criteriu în determinarea noilor compartimente administrative. Ele nu vor fi, drept aceea decât punctele de plecare, sămburii în jurul cărora noua unitate se va întinde. „Țările”, mai întâiu, sunt aproape numai în partea muntelui¹⁵⁾, — și sunt, după aceea, *mai multe* decât ne trebuie nouă. Să alegem, așa dar, pe cele mai *îndreptățite*, pe cele ce merită cel mai mult să-și dea numele pentru noile despărțăminte. Iar acela să fie „țările” cel mai adânc ancorate în tradiția și sufletul poporului, — și care, totodată, să fie și cele mai întinse ca spațiu. În unele locuri vom fi în situația să alegem un nume din mai multe, — ne va fi oarecum greu să-l alegem pe cel mai îndreptățit — în timp ce aiurea va trebui, poate, să creăm unul nou (dar acela, totdeauna, de rezonanță istorică) și să fie precedat neapărat, și el, de același apelativ: *țară*. Un caz de felul unui: în

nordul țării, în inima munților și spre apus de aceștia, geografia și istoria țării, ne pun la îndemână, pentru un teritoriu care poate că nu atinge nici a zecea parte din suprafața țării, nu mai puțin de cinci țări de cele mici: Țara Maramureșului, Țara Oașului, Țara Chioarului, Țara Năsăudului, Țara Dornelor.

În cazuri de acestea va fi fatal ca un singur nume să se întindă peste toate patru cinci. Acela singur, va trebui ales pe bază de merite: va anume, cel a cărui valoare istorică va fi superioară tuturor celorlalte, sau va fi cel a cărui țară va fi cea mai întinsă, sau va fi, în sfârșit, cel care, ca sunet, va fi cel mai românesc și mai frumos din toate. Cu cât va corespunde la mai multe din cerințe, cu atât va fi — firește — preferat. Uneori numele ar putea fi dublu: de pildă, *țara Dornelor și a Câmpulungului moldovenesc*.

IV

Dar mai e un motiv — care cântărește și pondează și mai greu pentru criteriul de *pornire și determinare și numire*, pe care-l propunem. În adevăr: aceste nume — luate din istoria națională — nu trebuiesc preferate numai pentru valoarea lor pedagogică și națională, pentru ceea ce ele evocă în sufletul copilului sau tânărului care-l va pronunța la lecția de drept, de istorie sau de geografie, — ci ele trebuiesc preferate și pentru o altă valoare a lor, de un ordin mai adânc și mai înalt omenesc și românesc.

„Țările”, mai întâiu, sunt unități — cum am văzut — deja date, deja conturate. Ni le dă istoria și geografia națională. Ele sunt crescute, ca să spunem așa, din viața și din pământul românesc. Citam, adineauri, din Jovan Cvijic: „Populațiile *jupelor* (și *jupele* lui sunt *țările* noastre) au avut până la un punct evoluții deosebite, fiecare pe a ei; astfel, ele au dobândit *anume* particularități psihice, linguistice, de port și chiar de obiceiuri”. Jupa slavă, cu alte cuvinte, este o *variantă* de viață și de suflet în marea unitate slavă balcanică. Dar și *țările* noastre, ca și *țările franceze* (les „pays”), același lucru sunt. Istoria și pământul ni le-au modelat ca pe tot atâtea *expresii* locale ale omului român, ale sufletului românesc. Și cum „țările” au trăit cândva independente, fiecare în sine, ele și-au organizat viața în tot

¹⁴⁾ Proiectul de lege, în forma lui inițială, le spunea: *provincii*. Modificat, le numise: *regiuni*. Acum le spune: *ținuturi*. Numele cel mai *al nostru* ar fi, însă, acela de „țări”. Să ne uităm și la Sârbi, la cari există (cu nume din istoria lor) „banovinele”, ca și la Polonezi, la cari există (la fel) „voivodatele”; Noi, încăodată, ne avem „țările”.

¹⁵⁾ Doar cele două numiri din Cantemir: *Țara de sus* și *Țara de jos* — duc numele de țară până în marginile Țării.

atâtea moduri proprii. Astfel fiind, concluzia se desprinde singură: *vieața românească* poate fi mai ușor organizată pe „*țări*”, pe aceste variante locale ale istoriei și pământului românesc. „*Țările*” cresc din același soclu — ca niște mlădițe din același trunchiu, din seva căruia toate se hrănesc deopotrivă. Ele, încăodată, pun în lumină varietățile sufletului și pământului românesc. „Ele sunt moduri ale aceleiași vieți românești, care le învâluie” — cum așa de frumos scria cândva un prieten¹⁶⁾. Și nu e greu de înțeles — [cum același în același loc spune] — că Țara cea mare crește și se hrănește din bogăția de atâtea feluri a vieților provinciale (cit. a vieților din *țări*), a căror sinteză o constituie. Iar o pierdere a deosebirilor provinciale nu duce spre întărirea unității naționale, ci ea va scădea — dimpotrivă — posibilitățile ei de viață. „*Țările*”, deci, își au fiecare duhul propriu. Prin ele, *Țara* ne apare ca un uriaș arbore cu multe rădăcini hrănitoare. Ele se condiționează în chip necesar în Țara cea mare, din care nu pot ieși — iar Țara, la rândul ei, trăiește și se exprimă prin ele. Astfel fiind, urmează că o adâncire în țările cele mici duce implicit la întărirea Patriei celei mari. Trebuie să dăm, deci, *localului* putința să se realizeze în sine mai întâi, să-l punem în situația de a epuiza această realizare de sine, sufletul cel mare — unic — neputându-se realiza decât *după* ce fiecare variantă se va realiza ea. Noi trebuie să creștem, să sporim pe toate căile, sufletul românesc. Și-l vom spori numai așa: sporind, mai întâi, varietățile de viață locală, sub toate aspectele ei¹⁷⁾. Iar noua așezare administrativă (noile ținuturi) sunt un minunat prilej și o minunată cale pe care să se facă posibile aceste prealabile realizări locale.

Și țările acestea — cercetătorul le descopere, — cum spuneam — în documente, dar le descopere și astăzi, pe unele, în conștiința și graiul omului din loc. Până acolo merge această conștiință locală, în cât României — mulți din ei — se consideră mai întâi oameni ai „*țării*” lor: vrânceni, moși, pădureni, hațegani, bârsani. „*Noroc țară!*” — se

agrăesc pe alocuri unii Români, pentru ca aiurea să spună, acesta de acela: „Cutare nu e țară cu mine”¹⁸⁾.

Cu cât mai multe sunt variantele vieții și sufletului românesc — și cu cât vor fi ele puse în situația de a se desvolta fiecare în voia și drumul propriu — cu atâtea mai bogată și armonioasă va fi sinteza¹⁹⁾. Și lucrând astfel, legăturile cu pământul românesc și cu trecutul românesc se vor înmulți și se vor întări; conștiința românească, într'un cuvânt, va crește.

Așa dar: O configurație administrativă nouă a României care să plece dela „*țări*” și să se realizeze pe sămburii acestora, ar însemna un spor în sufletul românesc, l-ar crește pe acesta. Și, apoi, însăși existența în trecut a acestor țări trebuie să fie pentru noi o indicație pentru folosirea lor drept cadru dela care noua lege trebuie să plece. Ce e în firea ta, dela aceea să se plece, pentru că prin aceea te vei putea crește în viața ta. Dacă așa a cerut pământul românesc în trecut: împărțirea vieții românești pe țări, înseamnă că aceea trebuie să fie și azi o indicație în organizarea vieții noastre. Îndelunga viețuire în trecut, pe cadrele „*țărilor*”, înseamnă realizarea, prin acestea, a unui număr de tot atâtea moduri de organizare a vieții, de expresii ale sufletului. Dela „*țări*”, deci, trebuie să pornim.

„*Țările*” acestea românești erau organizate, cum am spus, cel mai adesea pe *depresiuni*, adică pe acel fel de uriașe văi, care nu sunt chiar văi, ci un fel de basine — poligonale și uneori aproape rotunde — la nașterea cărora eroziunea apelor n'a lucrat decât ca un element accesoriu, elementul generator primordial fiind unul tectonic, în legătură cu nașterea munților, sub a căror strâșină sau în a căror inimă aceste depresiuni se înșiruie.

Multe depresiuni au și Balcanii, Alpii, Pirineii, dar Carpații au — se pare — cele mai multe. Iar România — dacă luăm în privire și podișul transilvan din mijloc — are 40,1% din suprafața ei numai munte, deci tot atâtea teritoriu cu depre-

¹⁶⁾ ION I. IONICĂ, *Țară și țări*, în „*Rândulala*” Nr. 2, p. 149.

¹⁷⁾ Într-o carte tipărită acum doi ani scriam, tot în legătură cu „*țările*”, următoarele rânduri: „Cultura românească și organizarea statului românesc sub toate aspectele ființei lui ar avea deopotrivă de câștigat dacă aceste studii s'ar face (studii despre fiecare „*țară*” în parte) și dacă, după aceea, cultura și organizarea statului ar fi promovate pe bază de programe practice, alcătuite pe datele și concluziile izvorâte din aceste studii”. (Cum învață a-și cunoaște Țara Măria Sa Mihai, p. 20).

¹⁸⁾ ION I. IONICĂ, *ibid.*

¹⁹⁾ Istoricul GLOTZ spune undeva (*La civilisation égéenne*) că vechea civilizație grecească — „miracolul” — a ieșit din contopirea mai vechilor și multelor civilizații locale ale pământului grecesc cel fărâmat într-o sumedenie de „*țări*”. Realizându-se local (și până la capăt), aceste civilizații de „*poles*” au ieșit apoi la mare, prin intermediul căreia au înflorit în acea unică sinteză a „miracolului grec”.

siuni. Spre marginile pământului românesc, cu cât coborim spre hotare, relieful scade și pier, pe încetul, și depresiunile. Marginile acestui pământ s'au populat *pe văi*. Aci, în adevăr, *văile*, au fost cadrul geografic de populare. Pe ele a curs „puhoiul” de lume din munți spre margini. Astfel, până acum un secol, Bărăganul era, cum ni-l prezintă Odobescu în Pseudochinegeticos: o stepă deșertă de lume, populată aproape numai pe valea Ialomiței și pe malul Dunării (ceea ce, între altele, îl făcuse pe Hasdeu să spună că Bărăganul e... o Sahară a Daciei).

...Iar concluziile celor de mai sus ar fi:

Noile unități administrative ale statului românesc ar trebui să plece — să se inspire, ca să spunem așa — dela vechile multe „țări” ale geografiei și istoriei românești. Aceste „țări” erau formații naturale, organice, crescute din duh și împrejurări specific românești. Ele ne apar, deci, ca un fel de unități administrative *deja date* de

geografia și istoria românească — și s'ar părea că nu ne rămâne decât să le luăm așa cum sunt și să le consfințim oficial în noua așezare administrativă a României. (Sunt mai multe, însă, decât numărul de noi unități care ne trebuie nouă. Pentru aceea, multe din ele ar fi să fie înghițate în cadrul celor alese să rămână)...

Dar nu acesta e inconvenientul cel mare. Ci acesta e inconvenient e altul: N'avem, încă, un studiu serios și complet asupra vechilor „țări” românești. Un studiu care să le fi determinat și caracterizat pe fiecare în parte, pentru ca legiuitorul să fi fost pus în fața unor rezultate sigure, precise, ca să spună: iată, le am — și dela ele voiu pleca. Rămâne, deci, ca abea de acum încolo cercetările pe teren să cartografieze și să caracterizeze precis „țările” cele organice, pentru ca o viitoare nouă așezare administrativă să se poată în adevăr baza și inspira dela ele.

ION CONEA

ROLUL ȘTIINȚELOR SOCIALE ÎN NOUA TEHNICĂ ADMINISTRATIVĂ

Neajunsurile administrației noastre au fost așa de mari încât o reformă a ei trebuie să năzuiască să o aducă la normal înainte de a o pune în stare să folosească cuceririle recente ale tehnicii administrative.

Aceasta e, de sigur, pricina pentru care noua lege administrativă, revoluționară față de starea de până acum a administrației noastre, este totuși conservatoare în raport cu progresele contemporane ale tehnicii administrative.

În nădejdea că etapa de normalizare administrativă va fi parcursă într'un răstimp nu prea lung, socotim că poate fi util să conturăm de pe acum trăsăturile caracteristice ale tehnicii administrative contemporane. Pentru ca ele să poată fi folosite cu adevărat, când administrația noastră va fi devenit capabilă de a le adopta, e nevoie să ne familiarizăm cu ele de pe acum, ca să pregătim

oamenii necesari și să săvârșim lucrările preabile, trebuitoare.

Din *limitată*, administrația devine tot mai *totală*, în țările care sunt la înălțimea cuceririlor tehnice ale veacului și le folosesc din plin.

Idealul susținut de toți teoreticienii concepției liberale a vieții publice, care s'a impus națiunilor în veacul al 19-lea, era o administrație de Stat cu atribuții reduse la minim. Aveau convingerea că progresul națiunilor se realizează prin armonizarea firească a rezultatelor acțiunilor individuale.

Concepția aceasta postulează o administrație care se mărginește a fi *edilitate*. Adică vede numai de serviciile și întreprinderile, ce satisfac acele nevoi ale colectivităților naționale sau locale, care depășesc posibilitățile inițiativei particulare sau n'o atrag. La rândul lor administratorii unităților

⁹⁹⁾ Spunem: *dela ele voiu pleca*. În adevăr: scriind cele de mai sus, nu înseamnă că noi am face cu totul abstracție de celelalte criterii și imperative în determinarea „întiturilor”. Diviziunile administrative trebuie să fie înainte de orice, *practice*. Așa că, de pildă, criteriul economic va fi și el de luat în seamă. Urmează, din acestea, că cel geo-istoric va fi deseori corectat.